

UDK 27:27-36Gregorius Nyssenus, sanctus

Primljeno: 25. 6. 2019.

Prihvaćeno: 10. 12. 2020.

Prethodno priopćenje

ZNAČENJE IMENA »KRŠĆANIN« PO UČENJU SV. GRGURA NISKOGR

Dražen PERIĆ

Pravoslavni bogoslovski fakultet – Univerzitet u Beogradu

Mije Kovačevića 11b, SRB – Beograd

drazperic@yahoo.com

Dragan RADIĆ

Pravoslavni bogoslovski fakultet – Univerzitet u Beogradu

Mije Kovačevića 11b, SRB – Beograd

radicdraagan@gmail.com

Sažetak

U radu se razmatra razumijevanje i tumačenje osnovnih izraza u kršćanstvu, kao što su »kršćanstvo« i »kršćanin« na osnovi teološke misli sv. Grgura Niskog. Tema rada se raspravlja i promišlja ponajprije na osnovi Grgurova spisa naslovljenog *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*. Posebno se ističe i promišlja važnost pravilnog razumijevanja imena i zvanja *kršćanin*. Istodobno se pristupa Grgurovu istraživanju i tumačenju izraza »kršćanstvo«, koje svetac definira na sljedeći način: *kršćanstvo je nasljedovanje božanske naravi*. Raspravljajući o svemu tome, Grgur Niski postavlja osnovna pitanja. Kako je moguće da se stvorena, slabašna i ograničena ljudska narav tako proširi i dosegne ono blaženstvo koje postoji samo u Bogu? Kako je moguće da zemaljsko postane slično nebeskom kada sama razlika po naravi nedvosmisleno ukazuje na nedostižno nasljedovanje (τὸ ἀνέφικτον τῆς μιμησεως)? Sveti Grgur kao odgovor ističe da nas evanđelje nigdje ne poziva da usporedimo ljudsku narav s božanskom, jer bi to bilo izlišno i nemoguće, nego se to ponajprije odnosi na dobra djela ili »dobre energije« (ἀγαθὰς ἐνεργείας), naravno u mjeri u kojoj je to čovjeku moguće. Neophodno je nasljedovanje samo u onome što je čovjeku dostižno i moguće, a to je, prije svega nasljedovanje i ugledanje na Boga čovjekovim djelovanjima, djelima, dobrim energijama, odnosno, konkretnim životom i vladanjem.

Ključne riječi: kršćanstvo, kršćanin, Grgur Niski, Božja narav, ugledanje, nasljedovanje, čovjek, život, dobre energije.

Uvodne napomene

Prije nego što se posvetimo konkretnoj tematici našeg istraživanja, koje se tiče razumijevanja i značenja pojmova »kršćanin« i »kršćanstvo« u učenju sv. Grgura Niskog, smatramo da je prije toga neophodno iznijeti nekoliko osnovnih i uvodnih napomena koje postoje u sagledavanju te problematike u kršćanskoj teologiji uopće. Na samom početku potrebno je istaknuti da je neosporna činjenica da se ne može biti kršćanin sâm za sebe, niti se čovjek kršćanin može spašavati sâm, kao pojedinac. Kršćanin je kršćanin samo u zajednici s Bogom i drugima u Kristu, u Crkvi. O značaju zajednice za kršćanski život u Crkvi najrječitije nam govori drevna kršćanska izreka, koja glasi: *Unus christianus, nullus christianus* – Jedan kršćanin, nijedan kršćanin. Apsolutna je istina da nema »usamljenih« kršćana, niti mogu postojati nekakvi »nezavisni« kršćani. Georgije Florovski je u pravu kada tvrdi sljedeće: »Osobno uvjerenje ili, čak pravilo života još uvijek ne čini čovjeka kršćaninom. Kršćansko bivstovanje pretpostavlja zajednicu, odnosno obvezno u sebe uključuje članstvo u zajednici, utjelovljenje (inkorporaciju) u zajednicu.«¹

Dakle, biti kršćanin u prvom redu znači biti osoba u zajednici s Bogom, u Kristu, odnosno biti u slobodnoj i ljubavnoj zajednici s Drugim/drugim, to jest biti u Crkvi. Kršćanin može postojati jedino u zajednici Crkve, kao član Tijela Kristova.² S obzirom na to da je Crkva zajednica i sabor (σύναξις) mnogih, nju ne može činiti jedan čovjek, jedan kršćanin, pa makar on bio najsavršeniji. To nam govori da kršćanin ne može postojati mimo zajednice slobode, i to istodobno s Bogom, drugim čovjekom i prirodom. On ne postoji mimo crkvene liturgijske zajednice. Upravo zato nitko ne može biti kršćanin sam za sebe, to jest, ako nije član Crkve, kao konkretne zajednice, odnosno ako se ne sabire u nedjeljni dan sa svim ostalim kršćanima jednog mjesta na euharistiji, koja je ikona budućeg kraljevstva Božjeg. U tom smislu, kršćanin

¹ Georgije FLOROVSKI, *Crkva je Život. Izabrane besede, eseji i studije*, Beograd, 2005, 416. Isto gledište s G. Florovskim dijeli i Hans Urs von Balthasar kada kaže: »A Christian is a Christian only as a member of the Church. Baptism is the act of the Church that incorporates us into the living communion of the Church. No one is a Christian on his own«, Hans Urs von BALTHASAR, *Who is a Christian?*, San Francisco, 2014,, 93-94.

² Od velike je važnosti podvući da kršćanin ne živi za sebe samog. On od trenutka od kada postaje kršćanin, on se učlanjuje u tijelo Crkve, čija je glava Krist. Apostol Pavao piše: »Mnogi smo jedno tijelo u Kristu, a pojedinačno smo udovi jedni drugima« (Rim 12,5). Upravo zato vjera, molitva, bogoslužje i uopće sveukupan život kršćanina nije, niti može biti, obična pojedinačna stvar. Kršćanin se ne moli, niti služi, svjedočeći svoju vjeru pojedinačno, već prije svega kao član Crkve. U tom je smislu prepoznatljiva molitva koju je Gospodin dao kao primjer, tj. *molitva Gospodnja*, gdje se Bog oslovljava kao zajednički Otac vjernih, gdje se kaže: *Oče naš, koji jesi na nebesima*.

je čovjek, koji je prije svega osobno biće, biće zajednice, crkveno biće. Zbog toga, kršćanin kao čovjek Crkve nije religiozan u konvencionalnom smislu te riječi, stoga što religiozan čovjek može biti religiozan i kao pojedinac, kao individua, mimo Crkve, odnosno mimo osobne slobodne zajednice s Bogom i s drugim ljudima, koja se pokazuje i konstituira u Crkvi. Drugim riječima, kršćanstvo je Crkva, a ona se razlikuje od religije u samom načinu postojanja ljudi i prirode.

Prema tome, slobodno možemo reći da je kršćanstvo prije svega Crkva i da spasenje čovjeka i svijeta jest upravo sama Crkva. Kršćanstvo jest Život, novi i vječni Život u Kristu. Krist nije došao na svijet radi pojedinaca, niti je došao razjedinjenim i podijeljenim ljudima, niti rasijanim ovčicama stada. On je došao spasiti sve, sav rod ljudski, došao ga je ispuniti, obnoviti, preobraziti, »uglaviti« (uspostaviti)³ u sebi. Došao je osnovati Crkvu svoju na zemlji. To nam sve nedvosmisleno govori da je jedino u Crkvi moguće biti kršćanin, jer je jedino u Crkvi kao »tajni Kristovoj« moguće biti s Kristom. Crkva jest tajna Kristova, sâm Krist, i ona kao takva je prva i prvotna stvarnost kršćanskoga bivstovanja i života.

U tom kontekstu možemo slobodno ustvrditi da kršćanstvo nije jedna religija među drugim religijama. Naprotiv, upravo za kršćanstvo možemo reći da je u najdubljem smislu riječi kraj svake religije. Kršćanstvo je ponajprije Crkva, »tajna Kristova«, sâm Krist produžen u vjekove. U pravu je Aleksandar Šmeman kada veli da »nigdje u Novom zavjetu, u stvari, kršćanstvo nije predstavljeno kao kult ili kao religija. Religija je potrebna tamo gdje postoji pregradni zid između Boga i čovjeka. Međutim, Isus Krist, Koji je i Bog i čovjek, razrušio je pregradu između čovjeka i Boga, otvorio je zavjesu, Tijelom Svojim.⁴ On je dao novi život, a ne novu religiju.«⁵ Kršćanstvo u tom smislu nije nekakvo religiozno učenje koje je moguće saznati i primiti izvana, niti

³ Cjelokupnu ekonomiju spasenja čovjeka, uspostavljanje novog postojanja i života, sv. Irenej Lionski naziva upravo izrazom »ἀνακεφαλαίωσις«, a to je sažimanje, sastavljanje svega, uspostavljanje, obnavljanje ili uglavljenje svega u Kristu. Na latinskom je »recapitulatio«, što opet znači rekapitulaciju, ponovno svođenje ili sumiranje svega. Nešto više o tome vidi u: Dražen N. PERIĆ, *Teme hrišćanske antropologije*, I, Prilozi za ranohrišćansku antropologiju prva dva veka, Beograd, 2015., 222.

⁴ Heb 10,19-20: »Imamo dakle, braćo, slobodan ulaz u Svetinju po krvi Isusovoj. Put nov i živ što nam ga On otvori kroz zavjesu, to jest svoje tijelo.«

⁵ Aleksandar ŠMEMAN, *Za život sveta. Svetotajinska filozofija života*, Beograd – Nikšić, 1994., 27. Najbolji primjer da je kršćanstvo novi život i zajednica u Kristu pokazuje sv. apostol Ivan Bogoslov kada govori o Logosu života, o Životu koji nam se javio, o Životu vječnome, izražavajući se na sljedeći način: »Što bješe od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što sagledasmo i ruke naše opipāše o Logosu (Riječi) života: I Život se javi, i vidjeli smo, i svjedočimo, i objavljujemo vam Život vječni, koji bješe u Oca, i javi

nekakav sustav zapovijedi i moralnih načela koje treba ispunjavati. Ono ne predstavlja samo nekakav »obrazac mišljenja« niti samo »obrazac djelovanja«. U Crkvi nije dovoljno samo nešto znati ili na osnovi toga postupati, već je potrebno slobodno iz ljubavi živjeti i zajedničariti s Bogom u Kristu, i na taj način postati i istinski biti kršćanin. Jer nije dovoljno imati samo određenja znanja, suviše je malo imati samo kršćanske stavove ili uvjerenja ili, pak, kršćanski pogled na svijet. Malo je samo se ponašati kršćanski. Kršćani upravo trebamo biti.

Preliminaran pregled deskriptivnih određenja samog pojma »kršćanin« koji smo prethodno učinili samo je uvodno slovo pred dubokoumnim poučavanjem i sagledavanjem tog pojma što ga čini sv. Grgur Nisi, čijim ćemo se izlaganjem kroz njegova djela pozabaviti u nastavku rada.

1. Važnost razumijevanja značenja imena i zvanja »kršćanin«

Sveti Grgur Niski nesumnjivo je jedan od najistaknutijih izlagača kršćanske misli u povijesti Crkve.⁶ Cjelokupna Grgurova teološka misao može se razumjeti kao veličanstvena himna jedinstvu sveg stvorenog, koja se ostvaruje kroz stvaralačku i otkupiteljsku ljubav Božju. Za Grgura Niskog središte i ključ cjelokupnog tog procesa otkriva se u osobi bogočovjeka Isusa Krista. Jedinstvo čovjeka s Bogom i Boga s čovjekom, kao i jedinstvo svega stvorenoga u čovjeku ostvaruje se kada čovjek kršćanin ispunjava svoje poslanje i kršćansko zvanje u slobodnoj zajednici s Bogom, u Kristu. U tom kontekstu, sada ćemo prijeći na analizu i tumačenje samog imena i zvanja »kršćanin« po učenju svetog Grgura Niskog. Osnovna pitanja koja se mogu postaviti ovdje su sljedeća: Koje je značenje samog pojma kršćanin po učenju sv. Grgura Niskog? Na koji način Biskup Niski formulira kršćansko ime i zvanje? Što znači biti kršćanin? Zbog čega vjernici u kršćanstvu sebe nazivaju kršćanima?

Sasvim je jasno i razumljivo da se kršćanin naziva tako jer vjeruje u Krista i nosi sveto ime njegovo. A kada je to tako, onda treba i svoje vladanje, ponašanje, odnosno svoj način života uskladiti prema tom uzvišenom imenu, jer je sveto ime njegovo. Pitanja koja se sama nameću su sljedeća: Kakav treba biti kršćanin? Što znači biti čovjek τῷ Χριστῷ, biti χριστιανός? Što znači ugledati se na Boga, neizostavno nasljedovati i oponašati Krista? Koliko je to čovjeku

se nama; Što smo vidjeli i čuli objavljujemo vama da i vi s nama imate zajednicu, a naša zajednica je s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom« (1 Iv 1,1-3).

⁶ Usp. Dragan RADIĆ, *Pesma nad pesmama u egzegezi svetog Grigorija Niskog*, u: *Bogoslovlje*, 2 (2013.), 22–40.

moguće? Zbog čega je neophodno uskladiti svoje djelovanje s božanskom voljom, zapoviješću i spasiteljskim djelovanjima?

Na sva ta pitanja pokušava na svoj način odgovoriti i problem rastumačiti sv. Grgur Niski u poslanici svojem prijatelju Armoniju, koja nosi naslov: *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana – Πρός Ἀρμονίον περι τοῦ τι τὸ χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα*.⁷ U tom danas manje poznatom spisu sv. Grgur Niski pokušat će protumačiti i razgraničiti najosnovniji teološki smisao i značenje dvaju veoma važnih pojma, a to su »kršćanstvo« i »kršćanin«. Držimo da zbog jasnoće samog izlaganja zadane problematike treba spomenuti da ćemo našu analizu i promišljanje načiniti ponajprije na temelju već spomenutog Grgureva djela *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*. Isto tako, u još jednom manje poznatom spisu kapadocijski teolog ponovno se osvrće na tu problematiku. Taj drugi spis naslovljen je *O savršenstvu i kakav treba biti kršćanin – Πρός Ὀλύμπιον περι τελειότητος*.⁸ I taj drugi spis zapravo poslanica upućena monahu Olimpiju, gdje se opisuje kršćansko savršenstvo kroz analizu i tumačenje kristoloških tekstova apostola Pavla. Grgur ovdje posebno naglašava i ističe da savršenstvo i svetost nisu samo plod slobodne volje, usrdnog truda i vrline čovjeka, nego su još više plod djelovanja samog Krista u duši čovjekovoj. Jer je Krist sama vrlina i posvećenje, i svetost i savršenstvo u najvećoj mogućoj mjeri. Ovdje ćemo spomenuti još jedan spis Grgura Niskog, koji zaslužuje našu posebnu pažnju, jer se izravno dotiče naše problematike i predstavlja sam vrhunac svečeva duhovno-asketskog učenja. To je spis pod naslovom *O cilju po Bogu i istinskoj askezi – Περι τοῦ κατὰ Θεὸν σκόπου καὶ τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἀσκήσεως*,⁹ a koji je poznat u patrološkoj znanosti i kao *De Instituto Christiano*. Spis je napisan kao odgovor na traženje nekih monaha da im se da jedan sažet pregled kršćanskog učenja o pravom cilju duhovnog života, kao i o sredstvima za stjecanje darova Duha Svetoga.

⁷ Usp. Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana – Πρός Ἀρμονίον περι τοῦ τι τὸ χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα*, u: PG 46, 237-249. Trebalo bi napomenuti da ćemo se ovdje koristiti originalnim i punim nazivom toga Grgurova spisa na osnovi izdanja: Jacques Paul MIGNE, *Patrologia graeca*, Paris, 1863. na koje ćemo se ponajprije pozivati u ovom radu.

⁸ Vidi: Grgur NISKI, *O savršenstvu i kakav treba biti kršćanin – Πρός Ὀλύμπιον περι τελειότητος*, u: PG 46, 252-258.

⁹ Usp. Grgur NISKI, *O cilju po Bogu i istinskoj askezi – Περι τοῦ κατὰ Θεὸν σκόπου καὶ τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἀσκήσεως*, u: PG 46, 288-305. Potpuno kritičko izdanje tog spisa u: Werner JAEGGER, *Gregorii Nysseni Opera*. Volume VIII pars I: *Opera Ascetica*, Leiden, E.J. Brill, 1952, 40-89. Usp. Mary Emily KEENAN, *De Professione Christiana and De Perfectione: A study of the Ascetical Doctrine of Saint Gregory of Nyssa*, u: *Dumbarton Oaks Papers*, 5 (1950.), 167+169-207.

Iščitavajući spis sv. Grgura napisan njegovu prijatelju Armoniju, lako je bilo zapaziti jasno promišljanje zadane problematike. Svetac daje interesantna tumačenja i zanimljive odgovore na prethodno postavljena pitanja. Iz toga razloga predlažemo da ne trebamo samo pokušavati razumjeti Grgurovu teološku misao nego i biti otvoreni za njegov tekst i da mu dozvolimo da sam govori o postavljenim problemima, kako bismo lakše razumjeli njegov teološki način razmišljanja. Na samom početku spisa svojem prijatelju *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, biskup Niski ističe da samo postavljanje pitanja o tome što znači samo ime i zvanje »kršćanin«, kao i samo istraživanje tog pitanja i problema, može biti dušekorisno i potpomognuti u čovjekovu kreposnom životu.¹⁰ Naime, ako se pronađe smisao i pravo značenje zvanja »kršćanin«, to će zasigurno pridonijeti njegovu uzvišenom držanju i vladanju, u skladu sa zvanjem i imenom, to jest u suglasnosti s pravim pretpostavkama, obvezama i istinskim značenjem koje to zvanje sa sobom nosi i treba imati. Sveti Grgur smatra da se to zvanje treba ogledati i manifestirati na odgovarajući način u čovjekovu životu i djelovanju. Vjernici neizostavno trebaju doći do istinskog smisla i prave svrhe svojeg imena i zvanja »kršćanin«, što će im zasigurno pomoći da nikada ne prihvate biti dvolični i licemjerni u svojem življenju. Naime, pomoći će im da ne prihvate biti ono što ne pretpostavlja i ne predstavlja izvorno »ispunjenje i obećanje«, koje proistječe iz njihova imena i zvanja.¹¹

Sveti Grgur inzistira na suglasnosti koja mora postojati između kršćanskog zvanja i istinskog kršćanskog vjerovanja i življenja. Dakle, mora postojati suglasnost i određena dosljednost između imena, zvanja, vjerovanja i življenja. Potpuno se isključuje nekakvo nominalno i licemjerno, a samim tim i lažno »kršćansko življenje i vjerovanje«. Sve nam to govori da svetac Niski jasno naglašava i ističe postojanje određenih posljedica koje proizlaze iz nepoštovanja ili nepoznavanja same biti kršćanskog zvanja i imena. On jasno nagovještava da oni koji sebe nisu dobro utvrdili i obrazovali u vjeri, lako će se razotkriti u lakomstvu koji im ponudi đavao, tako što će postati nešto sasvim drugo od onoga što bi trebali biti ili od onoga za što se izdaju.¹²

Grgur to opisuje na sljedeći način: »kada se na izopačenoj đavoljskoj tržnici umjesto smokvi, badema ili nečeg sličnog, bace pred pohotne i proždrljive ljude razna iskušenja, poput: sujete, slavoljublja, pohlepe, pohote i svega drugog slično ovome, tada se veoma lako razotkrivaju karakteri i njihove duše. U tom slučaju, takve duše se ponašaju slično onom izdresiranom majmunu, koji

¹⁰ Usp. Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 240B.

¹¹ Usp. *Isto*, u: PG 46, 240C.

¹² Usp. *Isto*, u: PG 46, 241A.

umjesto namijenjene mu uloge, halapljivo se okreće bačenom mu mamcu i mentalno cijepa sa sebe svaku masku ili krinku, napušta svaku ulogu, koja mu je nametnuta i pomahnitalo juri za ponuđenom mu omiljenom hranom. Na sličan način, i sve one duše koje formalno oponašaju i glume kršćanstvo, čineći to sve do vremena pojave nedaća i velikih iskušenja, kada naprosto s njih iščezavaju maske skromnosti, krotkosti ili nekih drugih vrlina, pokazujući upravo tada neminovno svoje pravo lice i prirodu¹³. Sukladno svemu tomu Grgur Niski zaključuje da je zaista neophodno na pravi način razumjeti osnovni sadržaj, obvezu i poruku samog imena ili zvanja kršćanin da bi se na odgovarajući način vladalo, ponašalo, vjerovalo i živjelo u skladu s istim.

2. »Kršćanstvo je nasljedovanje božanske naravi«¹⁴

Sveti Grgur Niski promišlja i istražuje značenje pojma »kršćanstvo« (ὁ χριστιανισμὸς), polazeći iz samog njegova naziva i uzvišenog imena. On taj pojam povezuje s Kristovim imenom, a samo ime Krist (τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ) na osnovi Svetog pisma dovodi u vezu s mnogim drugim važnim imenima i pojmovima. Naime, samo ime Krist, po njemu, može se prevoditi s prepoznatljivom riječju koja jednostavno znači – car.¹⁵ Sveto pismo tu riječ upotrebljuje na jedan poseban način, koji jasno ukazuje na cara i njegovo carsko dostojanstvo.¹⁶ Budući da nam Sveto pismo kaže da je Bog neopisiv i neshvatljiv i da se nalazi iznad svakog shvatljivog poimanja, upravo zbog toga su nas, Duhom Svetim, bogonosni proroci i apostoli nužno rukovodili promišljanju nepropadljive naravi (ἐπὶ τὴν σύνεσιν τῆς ἀφθάτου φύσεως), naravno to čineći neminovno uz pomoć mnogih imena i pojmova.¹⁷ Svaki od tih pojmova uzdiže nas od jednog bogodoličnog značenja k drugom. U tom smislu, samo ime i pojam »Car«, jasno nam priopćava posjedovanje vlasti nad svima, carsku vlast nad svim stvorenjima. Nakon svojeg slavnog uskrsnuća Krist veli: »Dana mi je svaka vlast na

¹³ Isto, u: PG 46, 241A.

¹⁴ Isto, u: PG 46, 244C.

¹⁵ Usp. Isto, u: PG 46, 241C.

¹⁶ Isus Krist nije izvršavao i ne izvršava samo službu učitelja, proroka, prvosvećenika, nego i službu cara. On nije samo učio i prorokovao o kraljevstvu nebeskom, da je zajednica savršenog jedinstva s Bogom, samom njegovom osobom, nego vjernike poziva i vodi postojano prema savršenijem sudjelovanju u tom kraljevstvu. Krist je car i svoje carsko dostojanstvo priznaje na poseban način pred licem Pilata, ali izjavljuje da njegovo carstvo nije od ovoga svijeta. »Odgovori Isus: 'Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta. Kad bi moje kraljevstvo bilo od ovoga svijeta, moje bi se sluge borile da ne budem predan Židovima. Ali kraljevstvo moje nije odavde« (Iv 18,36).

¹⁷ Usp Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 241D.

nebu i na zemlji« (Mt 28,18). Mogli bismo reći da se Krist do potpune carske sile uzdigao svojim uskrsnućem, ali se ona manifestirala u uzašašću, u sjedenju s desne strane Oca i u vođenju cjelokupnog djela spasenja kao i u slavnom dolasku i sveopćem sudu. Zbog svega toga apostol Pavao kaže: »Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika. I svaki će jezik priznati: 'Isus Krist jest Gospodin!' – na slavu Boga Oca« (Fil 2,9-11).

Sveti Grgur Niski govoreći o mnogim Kristovim imenima na osnovi Svetog pisma, sva povezuje s vrlinom u najboljem značenju tog pojma. Naime, on slobodu od svake strasti, kao i čistoću tako i nemiješanje sa svakim zlom, naziva imenom vrline. On izjavljuje da Krist uistinu jest i naziva se imenima vrlina, a da se svaka od njih poima i naziva u najboljem i najuzvišenijem smislu te riječi. Krist je pravda, mudrost, sila, istina, dobrota, život, spasenje, nepropadljivost.¹⁸ Grgur nam pokazuje da težnja prema čistoći, kroz očišćenje i oslobođenje od strasti i kroz nemiješanje sa svakim zlom, nas istinski priprema za iskustvo Kristove nazočnosti u nama. Naravno, to sve neizostavno pretpostavlja naše slobodno vrlinsko (ἀρετή) djelovanje. Vrline su sâm Krist prisutan u nama. Ta se činjenica razumijeva kao božanska prisutnost i utjelovljenje u čovjekovu kreposnom životu. Krist je »svesavršena vrlina« – Χριστός γάρ ἐστιν ἡ παντελής ἀρετή¹⁹. Prema Grgurovu mišljenju, jasno je da Krist jest vrlina, i to »svesavršena vrlina«, dok čovjek vjernik ima vrline i kroz njih ostvaruje kršćansko nasljedovanje Krista, koje opet znači jednu vrstu dioništva u Kristovu bivstvu. Vrlina prema svecu Niskom nije ništa drugo do sudjelovanje u Bogu (μετοχή Θεοῦ).²⁰ Takvo Grgurovo shvaćanje Kristove prisutnosti u vrlinama implicira da kroz njih imamo i njego-

¹⁸ Usp. *Isto*, u: PG 46, 241D.

¹⁹ Grgur NISKI, *Tumačenje Ekleziasta – Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν*, u: PG 44, 684B. Vrline se u kršćanstvu mogu poimati kao ontološke realnosti kao mjerilo i materija naše sličnosti s Bogom, što se zasniva na djelovanju božanske energije, a za što nam Krist svojom osobom daje najbolji primjer savršenog djelovanja i ispunjenja. O tome više vidi u: Žan Klod LARŠE, *Ličnost i priroda*, Niš, 2015., 140. Sveti Maksim Isповjednik kasnije će nastaviti taj pravac Grgura Niskog o suštinskom povezivanju Krista i vrline (Χριστός γάρ ἐστιν ἡ παντελής ἀρετή), iznoseći sličnu tvrdnju da je Krist »suština vrlina«. Maksim ISPOVJEDNIK, *Ambigua 7*, u: PG 91, 1081D. Blaženi Teofilakt Ohridski isto tako govori sljedeće: »Krist je kao Bog samovrlina – αὐτοαρετή«, TEOFILAKT, *Enarratio in Evangelium Matthaei*, u: PG 123, 229A.

²⁰ Grgur NISKI, *O Mojsijevom životu – Περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως*, u: PG 44, 301A: »Ἀλλὰ μὴν ὁ τὴν ἀληθῆ μετῶν ἀρετῆν, οὐδὲν ἕτερον ἢ Θεοῦ μετέχει. Διότι αὐτός ἐστιν ἡ παντελής ἀρετή.« Usp. Ilija D. MOUTSOULA, *Ovaплоćenje Logosa i oboženje čovjeka po učenju Grgura Niskog – Ἡ σάρκωσις τοῦ Λόγου καὶ ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν διδασκαλίαν Γρηγορίου Νύσσης*, Αθήνα, 1965., 180.

vu prisutnost u kreposnim ljudima. Prema Larsu Tunbergu »jedan izraz te implikacije jest činjenica da Grgur vrline smatra 'bojama' obraza Božjeg u čovjeku«²¹.

Krist je posvećenje, svetost i savršenstvo u najvećoj mogućoj mjeri. Sveti Grgur Niski dobro primjećuje da se sažetak svakog uzvišenog poimanja, već spomenutih vrlina razumijeva, najbolje osjeća i shvaća u Kristovu imenu. Sveti Grgur objašnjava mnoštvo imena Božjih, smatrajući da ona proishode od bezbrojnih dobročinstava njegovih usmjerenih prema nama. Grgur smatra da Bog, koji nadilazi svako ime(novanje), mnogoimenit nam postaje, radi mnoštva dobročinstava nazvanih različitim imenima, poput: svjetlost, život, put i tome slično.²²

Mi koji smo kroz vjeru sjedinjeni s Kristom, stječemo isto ime i postajemo kršćani i istoimeniti (ἡ ὁμωνυμία) sa svim onim uzvišenim imenima koja nam tumače nepropadljivu narav. Kao što stječemo ime da smo kršćani kroz naš ljubavni odnos i slobodnu zajednicu s Kristom, isto tako je prirodno da imamo zajednicu i s onim drugim uzvišenim imenima, koja su sva u njemu međusobno povezana. Sasvim je prirodno da su s Kristovim imenom povezana i sva ona druga uzvišena imena koja nam tumače neizrecivo blaženstvo. Ako netko nosi ime Kristovo i naziva se kršćaninom, a ne pokazuje svojim životom i vladanjem sve ono što pretpostavlja i znači to ime, sasvim je jasno da taj laže. Grgur je ovdje više nego jasan i eksplicitan, naprosto je neophodno, u sebi i sobom, pokazati da istinski sudjelujemo u njemu i da je on na taj način prisutan u nama. Upravo ćemo na taj način svjedočiti zajednicu koju imamo sa svim onim uzvišenim imenima koja Krista personificiraju u najboljem i najuzvišenijem smislu te riječi. Biskup Niski veli: »Nije kršćanin – istinski kršćanin – ako u sebi samom ne pokaže zajednicu s onim imenima« (Οὐτε χριστιανὸν ἔστιν εἶναι – τὸν γε ἀληθῶς χριστιανὸν – μὴ κάκεινων τῶν ὀνομάτων τὴν κοινωσίαν ἐν ἑαυτῷ δεικνύοντα)²³.

Na osnovi tih konstatacija možemo sada pristupiti Grgurovu istraživanju i tumačenju osnovnog izraza koji je izravno povezan s Kristom i s imenom »kršćanin«, a to je izraz »kršćanstvo«. Grgur Niski smatra da ako bi netko želio jednostavno približiti i što sažetije protumačiti pojam »kršćanstvo«, rekao bi sljedeće: »Kršćanstvo je nasljedovanje božanske naravi« (χριστιανισμός ἐστι

²¹ Lars TUNBERG, *Mikrokosmos i posrednik. Teološka antropologija Maksima Ispovednika*, Beograd – Šibenik 2008., 460-461. Usp. Jean DANIELOU, *Platonisme et théologie mystique. Essai sur la doctrine spirituelle de Grégoire de Nysse*, Paris, 1954., 101.

²² Usp. Grgur NISKI, *Protiv Eonomija – Κατὰ Ἐννομίον*, u: PG 45, 832A.

²³ Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 244C.

τῆς θείας φύσεως μίμησις)²⁴. Ta veoma britka i smjela izjava ne bi trebala, po svetom Grguru, izazivati čuđenje i osuđivanje. Isto tako, ne bi je se trebalo promatrati na način kao da takav izraz predstavlja neko pretjerivanje i prelaženje granica i mogućnosti ljudske naravi. Po njemu potrebno je samo iznova promisliti ono prvobitno stanje prvostvorenog čovjeka, onda će se lako uvidjeti, na osnovi biblijskog učenja, da taj izraz ne prelazi granice naše naravi. Grgur sve to naglašava zbog toga što je stanje prvostvorenog čovjeka upravo bilo nasljedovanje slike i prilike Božje. Upravo to uči Mojsije o čovjeku kada kaže da je »Bog stvorio čovjeka« i da ga je stvorio »po slici Božjoj« (κατ' εικόνα Θεοῦ)²⁵. Na osnovi tih činjenica Grgur zaključuje da perspektiva i poziv kršćanstva jest ponovno vraćanje čovjeka u prvobitno blaženstvo slobodne i ljubavne zajednice s Bogom. Podsjetit ćemo da je taj izraz ponovnog vraćanja čovjeka u prvobitno stanje često prisutan u djelima sv. Grgura Niskoga.

Sveti Grgur Niski jednostavno zaključuje: ako je na samom početku čovjek bio sličan Bogu, onda reći da je kršćanstvo nasljedovanje božanske naravi zasigurno nije pretjerano određenje. Zapravo, to nam samo govori o velikoj važnosti imena kao i o zahtjevnosti samog kršćanskog zvanja, obećanja i odgovornosti koje ono sa sobom nosi. Neophodno je napomenuti da se autor pored konkretnog određenja istodobno koristi i drugim jednako značnim izrazom, koji glasi da je kršćanstvo »nasljedovanje Boga« ili svojevrsno »ugledanje na Boga« (χριστιανισμός μίμησις Θεοῦ)²⁶. Grgurovo viđenje i sagledavanje čovjeka kroz te izraze otkriva nam jednu novu dimenziju i perspektivu koja se sastoji u sljedećem: biskup Niski vidi čovjeka kao biće koje teži da se ugleda ili upriliči sa svojim *prototipom*, odnosno *pralikom*, a to je osoba Kristova.²⁷ Čovjek je biće koje teži da postane osoba, i to na taj način što će ostvariti slobodnu i ljubavnu zajednicu s Bogom, kao i s drugim čovjekom, u Kristu.

Naravno, treba istaknuti da Grgur misli da to može proizvesti i određeni problem jer reći da je kršćanstvo nasljedovanje ili ugledanje na Boga onome koji još nije dobro razumio potpuni smisao tajne, može dovesti do toga da taj to shvatiti kao da je naš Bog analogan onakvom životu koji mi živimo, odno-

²⁴ Isto, u: PG 46, 244C.

²⁵ Isto, u: PG 46, 244D.

²⁶ Isto, u: PG 46, 245A.

²⁷ Nasljedovanje ili ugledanje na Krista (μίμησις τοῦ Χριστοῦ) predstavljalo je od samog početka osnovnu brigu kršćana i u potpunosti je izražavalo njihovo življenje na različite načine i pod različitim oblicima. Apostol Pavao kao istinski nasljedovatelj Krista otvoreno i direktno poziva i sve kršćane da ga slijede u tom nasljedovanju: »Nasljedovatelji moji budite, kao što sam i ja Kristov« (1 Kor 11,1). Također usp. Fil 3,17; 1 Sol 1,6; 2 Sol 3,6-9. Podrobnije o samom izrazu »μίμησις τοῦ Χριστοῦ« vidi u: Georgije I. MANTZARIDIS, Palamika – Παλαμικά, Θεσσαλονίκη, 1983., 99-106.

sno da se u tome sastoji ugledanje na Boga. Prema tome, ako bi gledao samo primjere svakog dobra, povjerovat će da je Bog dobar kojega mi poštujemo. Ali isto tako, bilo bi više nego problematično ako bi netko stradao ovladan mnogim i različitim strastima, živeći i ponašajući se uslijed toga apsolutno nepri-mjereno, a pritom i dalje smatrajući sebe i nazivajući se kršćaninom. To će proizvesti sasvim suprotan efekt. Grgur se pita: Neće li takvo življenje i vladanje biti dovoljan razlog da se Bog naš kudi među nevjernicima? Odgovara da će se u tom slučaju zasigurno takvo nešto i dogoditi. Upravo zbog toga sveti Grgur Niski smatra da najstrašniju prijetnju takvima Sveto pismo obećava ističući i govoreći: »Teško onima koji hule ime moje među narodima« (Iz 52,5).

3. Nasljedovanje dobrim djelima i životom

Grgur Niski, tumačeći riječi Svetoga pisma, kaže da je »Stvoritelj svega jedino stvaranju čovjeka pristupio obazrivo da bi i tvorevinu prilagodio njegovoj građi, da bi i njegov oblik prisličio ljepoti pralika, da bi predložio cilj, radi kojeg će biti stvoren, da bi saznao prirodu, koja će mu odgovarati i priličiti njegovu djelovanju, kao što i zahtijeva predstojeći cilj.«²⁸ Sv. Grgur Niski potpuno jasno uči da Bog stvara čovjeka »iz preobilja ljubavi« s ciljem da ga učini dionikom božanskog života, »da ima česti u božanskim dobrima«²⁹. Bog stvara čovjeka bogolikim da bi ga učinio sebi bliskim, bogosličnim, kako bi mogao dijeliti Njegovu blaženstvo. Međutim, poslije svih tih tvrdnji naprosto se nameću određena pitanja na koja nije lako dati jasne i direktne odgovore. Kako je moguće da se slabašna ljudska narav tako proširi i dosegne ono blaženstvo koje postoji samo u Bogu? Kako je moguće da zemaljsko postane slično nebeskom kada nepremostiva razlika po naravi ukazuje na nedostižno nasljedovanje (τὸ ἀνέφικτον τῆς μιμήσεως)? To je podjednako nemoguće, veli Grgur, isto kao i izjednačiti sliku s veličinom neba, ili s dobrima postojećim u njemu, kao što je također nemoguće čovjeku od zemlje postati sličan (upodobiti se) nebeskom Bogu.

Na sva ta pitanja i nedoumice biskup Niski odgovara da Sveto pismo o tome veoma jasno govori. Prema Grguru, evanđelje nas nigdje ne poziva da

²⁸ Grgur NISKI, *O stvaranju čovjeka – Περι κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου* 3, u: PG 44, 136A.

²⁹ Grgur NISKI, *Velika Kateheza – Λόγος Κατηχητικός ὁ Μέγας* 5, u: PG 45, 21BC. Usp. GRGUR IZ NISE, *Velika kateheza* (preveo, napisao uvod i bilješke Marijan Mandac), Markarska, 1982., 103: »Ta je, dakle, Riječ-Bog mudrost i moć. Ona je, kako smo strogim dokazivanjem pokazali, stvorila ljudski rod. Na stvaranje čovjeka nije ju natjerala nikakva prisila. Taj je živi stvor načinila iz preobilja ljubavi. [...] Ako je, dakle, čovjek zato dozvan u opstanak da ima udjela u božanskim dobrima, bilo je nužno da ga Bog tako oblikuje kako bi bio sposoban sudjelovati na njegovim dobrima.«

usporedimo ljudsku narav s onom drugom božanskom jer je to izlišno i nemoguće, nego se to ponajprije odnosi na čovjekova dobra djela, djelovanja ili dobre energije (ἀγαθὰς ἐνεργείας)³⁰, naravno u mjeri u kojoj je to čovjeku moguće. Drugim riječima, jedino se traži nasljedovanje u onome što je čovjeku dostižno i moguće, a to je, prije svega, nasljedovanje i ugledanje na Boga čovjekovim djelovanjima, djelima, dobrim energijama odnosno, konkretnim životom i življenjem (μιμῆσθαι τῷ βίῳ)³¹. Grgur da bi na najbolji način rasvijetlio i objasnio prethodno iznijeti stav, postavlja direktno pitanje: »Dakle, koje naše energije (= djelovanja, djela) imaju sličnost s božanskim energijama?«³². Direktno pitanje iziskivalo je i direktan odgovor, koji je odmah uslijedio. Udaljiti se od zla ili biti tuđ svakom zlu, onoliko koliko je to čovjeku moguće, čuvajući sebe čistim od svake prljavštine djelom, riječju i mišlju, sve je to istinsko nasljedovanje božanskom savršenstvu i nebeskom Bogu i Ocu.

Prema tome, kršćani imaju poziv, shodno zapovijedima Božjim, biti savršeni i sveti kao što je savršen i svet Otac njihov nebeski. Slobodnim prihvaćanjem božanskog poziva, priziva ili kršćanskoga zvanja mi smo se slobodno i voljno obvezali i obećali Bogu na poslušnost, na vjernost, na držanje njegovih zapovijedi, na usavršavanje, savršenstvo i svetost, jednom riječju na nasljedovanje i nalikovanje Bogu. Zvanje i ime kršćanin predstavlja apsolutnu posvećenost Bogu, egzistencijalnu i soteriološku odgovornost, kao i dano obećanje da budemo savršeni i sveti. Bog priziva i poziva svakog čovjeka kršćanina na poslušnost i svetost. Prema tome, težnja k svetosti odlika je svakog kršćanina. Apostol Petar veli: »Kao poslušna djeca ne supriljučite se prijašnjim požudama iz doba neznanja. Naprotiv, kao što je svet Onaj koji vas pozva, i vi budite sveti u svemu življenju. Ta pisano je: Budite sveti jer sam ja svet« (1 Pt 1,14-16).³³ Savršenstvo i svetost milosni su darovi Božji koji se pojavljuju u duši i srcu. Oni se pojavljuju i prožimaju cijelog čovjeka. Prožimaju misli, osjećaje, riječi i sama

³⁰ Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 245D.

³¹ *Isto*, u: PG 46, 245D.

³² *Isto*, u: PG 46, 245D.

³³ Ovdje ćemo naglasiti da se svetost u kršćanskom učenju razumijeva ponajprije o kao teocentrični ili još preciznije kao kristocentrični pojam. Uvijek se podrazumijeva kao milost koja nam se daje u Kristu. Ono što se posebno ističe jest da svetost ne podrazumijeva samo ljudsku silu, napor ili ljudsko dostignuće, ma koliko da je ono veliko, već je to isključivo dar Božji u stupnju čovjekova osobnog odnosa s osobnim Bogom. U tom odnosu jedino što čovjek može priložiti jest slobodno i ljubavno otvaranje Bogu i slobodno prihvaćanje volje Božje, bez čega Bog ne djeluje. Dobar primjer takvom pristupu svetosti daje nam apostol Pavao, koji kaže u 2 Tim 1,9 sljedeće: Bog »koji nas je spasio i pozvao pozivom svetim – ne po našim djelima, nego po svojem naumu i milosti koja nam je dana u Kristu Isusu prije vremena vjekovječnih«.

djela kršćana. Milost Božja prisutna je u istinskim kršćanima i njima priliči da su radosni i ljubazni sa svima. Njihove misli, riječi i djela trebaju biti nadahnuti Duhom Svetim, koji obitava u njima. Na taj način oni svojim životima i ljubavlju prema Bogu i bližnjima proslavljaju ime Božje i na bogodoličan način nasljeđuju Boga svoga.

Grgur smatra da se Bog nalazi u svemu i da se prostire u cijeloj tvorevini. Također, jasno iznosi gledište da ništa i nitko od stvorenja ne bi ostalo u postojanju, ako bi se odvojilo ili razdvojilo od istinskog bića. Božanska narav podjednako dodiruje svako stvoreno biće, sadržavajući u sebi sve sveobuhvaćajućom silom (περικεκτικῆ δυνάμει)³⁴ Grgur se ovdje poziva na proroka i na njegov 138. psalam, koji o tome kaže sljedeće: »Ako uzađem na nebo, Ti si tamo; ako siđem u podzemlje, prisutan si; ako uzmem krila svoja ujutro i nastanim se na krajevima mora, i tamo će me ruka Tvoja voditi, i prihvatit će me desnica Tvoja« (Ps 138,8-10). Na kraju, Grgur nam priopćava da onaj koji nas poziva da se ugledamo i nasljeđujemo Oca nebeskog,³⁵ naprosto nas poziva na usavršavanje, na savršenstvo, u smislu da se očistimo od zemaljskih strasti. A to udaljšavanje ili odstojanje od zla i svake strasti nije prostorno premještanje ili odstupanje, nego se provodi slobodno i dragovoljno, odnosno jedino kroz volju (διὰ προαιρέσεως)³⁶ čovjekovu.

Svetac još jednom podvlači da nas evanđelje ne poziva na nemoguću misiju. Po njemu je zaista dostižno i moguće postati savršen i istinski kršćanin, odstupajući i udaljšavajući se od zla i svake prizemne strasti, a istodobno stremeći umom i svojom slobodnom voljom Bogu. Grgur zaključujući ističe da se to može postići samo blagorazumnim stremljenjem čovjekove slobodne volje. Ako se to postiže samo pokretom i stremljenjem volje i razuma, bez prevelikog, napornog truda i napora, onda sve to potvrđuje i opravdava onu evanđeosku zapovijed o usavršavanju i savršenstvu. Prema tome, jednostavno je i lako, za onoga koji je voljan i želi se nalaziti i na nebu, kao i na zemlji, odnosno još ovdje voljom i srcem stremiti k Bogu, a sabirati svoje duhovno blago i bogatstvo vrline u nebeskim riznicama. Upravo onako kao što se veli u Evanđelju po Mateju: »Ne zgrćite sebi blago na zemlji, gdje ga moljac i rđa nagrízaju i gdje ga kradljivci potkapaju i krađu. Zgrćite sebi blago na nebu, gdje ga ni mo-

³⁴ Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 248A.

³⁵ Usp. Mt. 5, 48: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski.«

³⁶ Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 248C. Sveti Grgur Niski ovdje se još jednom vraća na svoju, rekli bismo, najomiljeniju bogoslovsko-antropološku temu koja se tiče slobodne volje (προαιρέσις). O ovome više vidi u: Jérôme GAÏTH, *La conception de la liberté chez Grégoire de Nysse*. Paris, 1953.

ljac ni rđa ne nagriza i gdje kradljivci ne potkapaju niti krađu« (Mt 6,19-20). Shodno tomu, jasno se pokazuje da u gornjem životu, na nebu, u kraljevstvu nebeskom ne postoji nikakva rušilačka sila (φθαερτικὴν δύναμιν)³⁷, koja može razrušiti, oštetiti ili ukrasti čovjeku gornje blaženstvo. Zbog svega toga neophodno je k nebu ustremiti volju, srce i razum, odnosno premjestiti i sabirati duhovno blago tamo gdje ostaje zauvijek, »doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce« (Mt 6,21). Na koji način treba sabirati sebi blago na nebu? U prvom redu bogodoličnim životom, koji se ogleda u kristolikim, bogoljudskim vrlinama, dobrim djelovanjima, energijama i djelima (ἀγαθὰς ἐνεργείας) kao što su: vjera, ljubav, nada, smirenost, krotkost, pravdoljublje, milostivost, čistoća srca, nezlobivost, otuđenje od svakoga zla, protivljenje zlu, ljubav prema Bogu, bližnjima i neprijateljima, molitva, post, praštanje itd. Ozbiljenjem vrlina, Krista radi, kršćanin sabire sebi blago na nebu i prenosi srce svoje, svu osobu svoju, cijelo svoje biće iz prolaznog i propadljivog carstva zemaljskog u neprolazno i vječno carstvo nebesko.

Sveti Grgur Niski na samom kraju poslanice svojem prijatelju Armoniju veli da nitko ne treba biti nezadovoljan, niti sumnjati, kada po svojoj moći, prilaže i sabire blaga u božanske nebeske riznice zato što će svatko dobiti analogno veličini svoga dara. Svatko treba očekivati neizreciva božanska dobra, suglasno obećanju Božjem koje veli da će mala biti isplaćena s velikim, zemaljska s nebeskim, prolazna s vječnim. Sva ta nebeska i božanska dobra po svojoj prirodi su takva da ih je nemoguće umom pojmiti, a ni riječima objasniti. Kao što bogonadahuto Pismo veli: »Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovjeku ne dođe, ono pripremi Bog onima koji ga ljube« (1 Kor 2,9).

Kao što smo vidjeli, sveti Grgur Niski kada govori o kršćanskom zvanju i imenu, uvijek ima u vidu Božji poziv i priziv upućen svakom čovjeku, a to uvijek podrazumijeva ponajprije vertikalni smisao našeg života, odnosno istinski egzistencijalni smisao postojanja. To je svrha i cilj zbog kojeg nas je stvorio, prizvao u biće i tiče se samog našeg spasenja. Prema tome, kršćanski život nije osobno otkriće ili izbor, nego slobodno i spasiteljno odazivanje na poziv Božji. Kada nas Bog poziva k spoznaji istine, ne predlaže nam nikakve teorijske stavove koje u načelu trebamo prihvatiti. Zapravo, poziva nas u osobni odnos, u slobodnu i ljubavnu zajednicu, u način života koji predstavlja odnos s Bogom, u Kristu. Jasno je da dospijevamo do Boga kroz određen način života, a ne kroz određen način mišljenja. Taj način preobražava cjelokupan život: on individualno preživljavanje pretvara u puninu života kroz činjenicu zajednice. Kršćan-

³⁷ Grgur NISKI, *Armoniju o tome što znači ime ili zvanje kršćana*, u: PG 46, 248D.

stvo je Crkva, a ona je tijelo zajednice čiji članovi ne žive svatko za sebe, nego u organskom jedinstvu ljubavi s ostalim članovima i Kristom kao glavom tijela. Toj zajednici nisu potrebni logički dokazi i teorijska argumentacija – osim u slučaju da ona bude narušena. Tek tada argumenti i teorije pokušavaju nadomjestiti stvarnost života.

Zaključak

Sažmimo u nekoliko riječi prethodna razmišljanja. Vidjeli smo da je riječ o promišljanju osnovnih izraza u kršćanstvu, kao što su »kršćanstvo« i »kršćanin«, na osnovi teološke misli sv. Grgura Niskog. Biskup iz Nise posebno ističe i promišlja važnost pravilnog razumijevanja imena i zvanja kršćanin. Sveti Grgur inzistira na suglasnosti koja mora postojati između kršćanskog zvanja i istinskoga kršćanskog vjerovanja i življenja. Dakle, mora postojati suglasnost i određena dosljednost između imena, zvanja, vjerovanja i življenja. Potpuno se isključuje nekakvo nominalno i licemjerno, a samim tim i lažno »kršćansko življenje i vjerovanje«. Sve nam to govori da svetac Niski jasno naglašava i ističe postojanje određenih posljedica koje proizlaze iz samog nepoštovanja ili nepoznavanja same biti kršćanskog zvanja i imena.

Kršćani imaju poziv, shodno zapovijedima Božjim, da budu savršeni i sveti, kao što je savršen i svet Otac njihov nebeski. Slobodnim prihvaćanjem Božjeg poziva, priziva ili kršćanskog zvanja, mi smo se slobodno i voljno obvezali i obećali Bogu na poslušnost, na vjernost, na držanje njegovih zapovijedi, na usavršavanje, savršenstvo i svetost, jednom riječju na nasljedovanje i nalikovanje Bogu. Zvanje i ime »kršćanin« predstavlja apsolutnu posvećenost Bogu, egzistencijalnu i soteriološku odgovornost, kao i dano obećanje da budemo savršeni i sveti. Bog priziva i poziva svakog čovjeka kršćanina na poslušnost i svetost. Prema tome, težnja k svetosti je odlika svakog kršćanina.

Iako sve to može izgledati dosta nerearno, teško i nedostižno, sveti Grgur Niski nas uvjerava u suprotno. Na osnovi njegovih promišljanja sasvim je jasno da Bog od nas kršćana ne traži ništa što nadilazi našu snagu i moć. Traži samo ono što je čovjeku, kao živom stvoru stvorenom od Boga iz preobilja ljubavi, svojstveno, dostižno i moguće. Prema svetom Grguru, Bog svojim slugama zasigurno ne određuje ništa što je nemoguće i nedostižno, već prema svima pokazuje preobilno bogatstvo blagosti svoje božanske volje, kako bi svaki čovjek bio u stanju da iz ljubavi, slobodno i dragovoljno učini nešto dobro i dušekorisno. Mogli bismo zaključiti da Bog to čini da se nitko od kršćana, koji se istinski trude da dobro djeluju, imajući usrdnost u dobrim djelima i bogo-

doličnim energijama, ne bi prevario u svojoj vjeri i nadi u mogućnost spasenja i usavršavanja u Bogu. Na taj način kršćani, dobro čineći i bogodolično živeći, dobivaju blistavi i neotuđivi dar – postaju slični Bogu, postaju znanjem jedno s Bogom, nasljeđujući Božju naravi. Kršćani se tako, prema Grguru Niskom, pokazuju dostojni svojega kršćanskog imena i zvanja, pokazuju se dostojni obitavanja Kristova Duha u njima i spasonosnog naslijeđa s Kristom, Bogom svojim.

Summary

THE MEANING OF THE NAME »CHRISTIAN« ACCORDING TO THE TEACHING OF ST GREGORY OF NYSSA

Dražen PERIĆ

Faculty of Orthodox Theology – University of Belgrade
Mije Kovačevića 11b, SRB – Beograd
drazperic@yahoo.com

Dragan RADIĆ

Faculty of Orthodox Theology – University of Belgrade
Mije Kovačevića 11b, SRB – Beograd
radicdraagan@gmail.com

The article discusses the understanding and interpretation of basic expressions in Christianity, such as »Christianity« and »Christian« on the basis of the theological thought of St Gregory of Nyssa. The main source of the reflection is Gregory's work addressed to Harmonius on the meaning of the Christian name or vocation. The authors are especially pointing out the importance of correct understanding of the name or vocation of Christian. At the same time, they are discussing Gregory's study and interpretation of the term »Christianity« that the Saint defines in the following way: Christianity consists in living according to the divine nature. Through his discussion of these topics, Gregory of Nyssa poses some fundamental questions. How is it possible for the created, weak, and limited human nature to expand itself and to reach that bliss that exists only in God? How is it possible for what is earthly to become so similar to what is heavenly when the very difference of their natures undoubtedly points to unreachable living according to the divine nature (τὸ ἀνέφικτον τῆς μιμήσεως)? In reply, Saint Gregory points out that the Gospel never invites us to compare the human nature with Divine, because this would be pointless and impossible, but that this has primarily to do with good works and »good energies« (ἀγαθὰς ἐνεργείας); of course,

to the extent that this is possible for a human being. One has to live according to the divine nature only in those things that are possible to a human being; primarily through following God in human activity and good energies, i.e., in concrete life and behaviour.

Keywords: *Christianity, Christian, Gregory of Nyssa, Divine nature, looking up, living according to, human being, life, good energies.*